

Voorzitters van
de Bestuurlijke Kerngroep IJsselmeergebied
Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied
Postbus 600
8200 AP Lelystad

**COLLEGE VAN
RIJKSADVISEURS**

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

ir. Rienke Groot

M 06 25 53 96 73
rienke.groot
@rgd.minbzk.nl

Kenmerk

RBM-20140325/2

Datum

25 maart 2014

Betreft Advies DPIJ en ruimtelijke kwaliteit

Geachte mevrouw Klavers, heren Boerman en Visser,

Met genoegen breng ik u namens het College van Rijksadviseurs in voorliggende brief advies uit naar aanleiding van uw verzoek d.d. 26 mei 2013. U vroeg mij als Rijksadviseur Landschap en Water een visie te ontwikkelen op de samenhang tussen ingrepen in het waterbeheer en de ruimtelijke kwaliteiten en ontwikkelingen op het niveau van het IJsselmeergebied. U vroeg mij ook door te redeneren in termen van de organisatie van de uitvoeringsvoorbereiding van deze ruimtelijke ingrepen. Ik heb gedurende de laatste maanden van 2013 met plezier aan dit advies gewerkt omdat ik de gelegenheid graag wilde benutten om de aangekondigde Deltabeslissing voor het IJsselmeer in verband te brengen met de actuele en potentiële kwaliteit van het regionale landschap. Ter onderbouwing en illustratie heb ik Strootman Landschapsarchitecten gevraagd om op basis van beschikbare plannen, hele en halve ambities en gedeelde inzichten een nieuw Kwaliteitskader voor het IJsselmeergebied samen te stellen. Dat document is een belangrijke bouwsteen voor mijn advies en naar ik hoop een 'blijvertje' voor degenen die de komende jaren concrete interventies in plannen gaan uitwerken. Daarnaast heb ik een workshop georganiseerd met ingewijden in de ruimtelijke structuur en kwaliteiten van het gebied en heb ik de strekking van dit advies besproken met de directie van DPIJ. In overleg met de programmadirectie is besloten het advies over de jaarwisseling heen te trekken zodat het een rol kan spelen bij de

operationalisering van de Deltabeslissing. Na recent overleg met Herbert Bos begreep ik dat de inhoud van het concept-advies inmiddels met u is gedeeld en dat het een belangrijke rol speelt bij de concretisering van afspraken over de uitvoering van het Deltaprogramma IJsselmeer. Ik stel er prijs op u het advies in deze definitieve vorm alsnog toe te sturen.

Datum
25 maart 2014

Kenmerk
RBM-20140325/2

De historische betekenis van DPIJ

In het kader van een advies dat gaat over de ruimtelijke kwaliteit van het IJsselmeergebied is het goed om stil te staan bij het feit dat voor het eerst na de afsluiting van de Zuiderzee in de jaren '30 van de vorige eeuw en de aanleg van de IJsselmeerpolders een nieuw investeringsprogramma voor het gebied wordt voorbereid. We beschouwen de voorgenomen maatregelen voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening als een historische mogelijkheid om het IJsselmeer als het ware opnieuw te *typecasten*. De aanleg van de Afsluitdijk was indertijd een gedurfde, effectieve veiligheidsmaatregel die bovendien goed uitpakte voor de zoetwatervoorziening, de automobiliteit en de landaanwinning. Maar goed beschouwd was het even goed een catastrofale interventie voor de zoetzoute binnensee met zijn prachtige kustplaatsjes, zijn ecologische supergradiënten en zijn bedrijfscultuur van zeevisserij. DPIJ maakt het mogelijk om geleidelijk toe te werken naar een verbeterd, veerkrachtig watersysteem en een ruimtelijke structuur die zich definitief verzoent met een zoetwaterecologie en –economie.

Kern van voorliggend advies is een limitatieve opsomming en beschrijving van samenhangende, regionale ruimtelijke opgaven. Deze kwamen in beeld toen we de essenties van de Deltabeslissing projecteerden op de landschapsstructuur van het IJsselmeergebied en dat beeld aanvulden met regionale programma's, projecten en initiatieven. Het Kwaliteitskader en dit advies zijn dus niet te hanteren als een recept voor mooi vormgegeven oplossingen of als criteria voor planbeoordeling. Evenmin hebben we geprobeerd een ruimtelijk ontwerp te maken voor het gebied. Wat het advies beoogt is u te ondersteunen in uw besef dat in de voorgenomen investeringen in hoogwaterveiligheid en zoetwatervoorziening een reusachtige, zo niet historische ruimtelijke kwaliteitsprong verborgen zit en dat alle partijen zich eendrachtig moeten inspannen om die kans te benutten. In die zin probeert dit advies u te voorzien van een kwalitatieve agenda die anticipeert op de uitvoering van het Deltaprogramma.

Ruimtelijke kwaliteit en het water

De beslissing over het toekomstige peilbeheer van het IJsselmeer is van groot belang voor de ruimtelijke kansen en beperkingen van het gebied. Niet voor niets spreken we in de ruimtelijke ordening over de fundamentele betekenis van bodem en water voor de ontwikkeling van de ruimtelijke structuur en het grondgebruik. Mede in dat licht wordt de zorg voor het waterbeheer beschouwd als een onvervreembare zorgplicht van de publieke sector. Vanwege zijn maatvoering en positie is het IJsselmeer voor heel Nederland van grote betekenis en terecht rijkseigendom. In het gebied staan natuurwaarden, agrarische ontwikkeling, woon- en werkmilieu, delfstoffenwinning, beroepsvisserij en toerisme en recreatie in direct verband met het waterbeheer. Tegen de achtergrond van dat conditionerende effect van het water, zien we de volgende potentiële kwaliteitssprongen voor ons:

- stabiliseren en zo nodig herschikken van grondgebruik en bestemmingen, waardoor de houdbaarheid van het landschap en het rendement van het eigendom kunnen toenemen;
- uitbouwen van de ecologische en economische relaties tussen binnendijks en buitendijks gelegen gronden, waardoor nieuwe overgangen zich kunnen ontwikkelen;
- versterking van de watergerelateerde samenhang tussen lokale en regionale voorzieningen, waardoor een betere spreiding van toeristische en recreatieve activiteit kan ontstaan;
- ondersteunen van topografische kenmerken en historische eigenaardigheden van de voormalige Zuiderzeekust, waardoor de identiteit van het gebied aan expressie wint.

Visie gevraagd: twee overkoepelende ruimtelijke thema's

In het Kwaliteitskader worden twee overkoepelende opgaven onderscheiden: de regionaal-ecologische en de regionaal-economische. De inventarisatie van lopende en voorgenomen projecten op deze twee vlakken laat zien dat de neiging bestaat om elk initiatief als een zelfstandige en relatief geïsoleerde opgave te beschouwen. Het Kwaliteitskader heeft de argumenten geleverd voor een gedifferentieerde aanpak: probeer de grotere verbanden te blijven zien bij de uitvoering van werken gericht op natuurbescherming of nieuwe woon- en werkmilieus. Op zowel de macro-ecologische structuur als de regionaal-economische structuur van het

Datum

25 maart 2014

Kenmerk

RBM-20140325/2

IJsselmeergebied is een visie nodig, om projecten als dijkversterkingen, de Marker Wadden, vooroeverontwikkeling, vismigratierivier en Almere Pampus in een groter ruimtelijk perspectief te plaatsen en een ambitieniveau en richting te geven.

Datum

25 maart 2014

Kenmerk

RBM-20140325/2

Het landschap als onderlegger voor regionale opgaven

De landschappelijke structuur van de IJsselmeerkusten heeft ons geholpen met het vinden van de schaal waarop uiteindelijk 12 samenhangende opgaven kunnen worden benoemd. We hebben deze regionale verbanden programma-enveloppes genoemd, om aan te geven dat ze landschappelijk samenhangen, dat er bestuurlijke en maatschappelijke samenwerking nodig is en dat er een zekere balans bestaat in de mate waarin de ontwikkeling van deze gebieden geld kost en geld oplevert. In feite wordt daarmee een aantrekkelijk verband gelegd tussen bestuurlijke verantwoordelijkheid, investeringsbereidheid, programmatische uitdagingen en topografische condities. De opgaven zijn in drie rubrieken ingedeeld:

- 1 gebiedsdelen waar op termijn van enkele jaren investeringen zijn te verwachten en waarvoor de planvorming gaande is omdat er al enige tijd een regionaal samenwerkingsverband werkzaam is: dit geldt voor de Afsluitdijk, IJssel-Vechtdelta, RRAAM en de Noord-Hollandse kust tussen Amsterdam en Hoorn; in deze programma-enveloppes moeten de consequenties van de Deltabeslissing IJsselmeer worden geïntegreerd;
- 2 gebiedsdelen waar nieuwe opgaven ontstaan als gevolg van de consequenties van het vernieuwde peilbeheer en de voorgenomen investeringen in dijkversterking, natuur, recreatie en bedrijvigheid: de Friese westkust, de Friese klifkust en de Houtribdijk; de opbouw en de profilering van deze enveloppes vergen een nieuw initiatief van bestuurlijke samenwerking die actief moet worden opgezet;
- 3 gebiedsdelen die nog niet onderhevig zijn aan een overkoepelende planvorming omdat ze niet op korte termijn in aanmerking komen voor herinrichting en de gevolgen van het nieuwe peilbeheer niet substantieel zullen zijn: de Wieringermeerkust, de kust tussen Enkhuizen en Medemblik, de kust van de Noordoostpolder, het Veluwerandmeer en de Zuidelijke Randmeren; in deze programma-enveloppes liggen vooral kansen voor vroegtijdige agendavorming voor de ontwikkeling van het gebied.

In het Kwaliteitskader worden de 12 enveloppes onder de loep genomen en worden de nieuwe landschappelijke kwaliteiten met langgerekte doorsnedes geïllustreerd.

Ruimtelijke kwaliteit: volgehouden eenheid van handelen

Datum

25 maart 2014

Kenmerk

RBM-20140325/2

In de ruimtelijke ordening en inrichting van Nederland zijn veel partijen aan zet. Het gevolg daarvan is dat veel ruimtelijke initiatieven de neiging hebben uiteen te vallen in topografische fragmenten die, bij elkaar opgeteld, in de volksmond als verrommeling worden ge(dis)kwalificeerd. Fragmentatie kan zich alleen goed verhouden tot het grote maatschappelijke verlangen naar ruimtelijke kwaliteit als er op een hoger niveau ook samenhangzoekende krachten werkzaam zijn. Het Deltaprogramma voor het IJsselmeergebied biedt de gelegenheid een aantal grote landschappelijke patronen en civieltechnische structuren te bevestigen en te ondersteunen. Dat draagt bij aan de herkenbaarheid en de attractiviteit van het gebied.

In dit licht adviseert het College van Rijksadviseurs (CRa) om een vorm van ruimtelijkekwaliteitsborging mogelijk te maken die past bij de schaal en de organisatiestructuur van programma-enveloppes. Te denken valt aan een supervisor of een kwaliteitsteam (zoals dat bij het project Afsluitdijk actief is). Het CRa is aanspreekbaar op het ontwikkelen van een format die aansluit bij de verhouding tussen het belang dat u voelt voor de overkoepelende samenhang der dingen en de schaal waarop projecten vorm moeten krijgen.

Daarnaast adviseert het Cra u ook om tijd en geld te reserveren voor het verrichten van ontwerponderzoek naar die beoogde balans tussen eenheid van handelen op hoofdlijnen en omarmen van variatie op onderdelen op het niveau van het IJsselmeergebied. Dit zou een toegespitste handreiking kunnen opleveren die de advisering en de oordeelsvorming door kwaliteitsborgers verifieerbaar maakt. Wij stellen ons voor dat de VanEesterenleerstoel aan de faculteit Bouwkunde van de TUDelft in samenspraak met de collega's van de faculteit Civieltechniek en de deskundigen van Deltares deze opgave tot de zijne maakt.

Datum

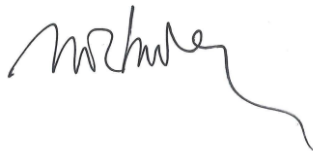
25 maart 2014

Kenmerk

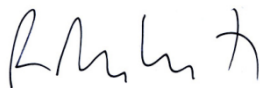
RBM-20140325/2

Wij hopen u hiermee een passend antwoord te hebben gegeven op uw vraag naar houvast op het vlak van ruimtelijke kwaliteit in DPIJ. De Rijksadviseur Landschap en Water blijft te allen tijde bereid en beschikbaar om u bij uw omvangrijke verantwoordelijkheid van advies te voorzien.

Hoogachtend en met een hartelijke groet,
Het College van Rijksadviseurs,

Prof. ir. Eric Luiten
Rijksadviseur voor Landschap en Water

Ir. Rients Dijkstra
Rijksadviseur voor Infrastructuur en Stad

Ir. Frits van Dongen
Rijksbouwmeester